

Lise öğrencileri arasında sigara, alkol kullanımı ve intihar düşüncesi sıklığı

Prevalence of smoking, alcohol use, and suicidal ideation of high-school students

Nuran Güler, Güngör Güler, Hatice Ulusoy, Mine Bekar

Halk Sağlığı Anabilim Dalı (Yrd. Doç. Dr. N. Güler, Yrd. Doç. Dr. G. Güler), Sağlık Yönetimi Bölümü (Yrd. Doç. Dr. H. Ulusoy), Ebelik Bölümü (Yrd. Doç. Dr. M. Bekar), Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, TR-58140 Sivas

Özet

Amaç. Ergenlerde sigara ve alkol kullanımı dünyada önemli bir konudur. Bu çalışmanın amacı, lise öğrencileri arasında sigara, alkol kullanımı ve intihar düşüncesi sıklığını belirlemektir. **Yöntem.** Kesitsel tipteki bu çalışma 2003-2004 öğretim yılında 9 lisede öğrenim gören 7700 öğrencide yapıldı. Örneklem alfa=0.05, d=+0.03 sapma ve p=0.40 değerleri kullanılarak örneklem 905 öğrenci alındı. Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen soru formu aracılığı ile toplandı. Soru formu öğrencilere sınıf ortamında dağıtıldı ve araştırmacıların gözetimi altında doldurmaları sağlandı. Veriler, sayı ve yüzdelik olarak ve ki-kare testi kullanılarak değerlendirildi. **Bulgular.** Sigara içme oranı, alkol kullanımı ve intihar düşüncesi sıklığı sırası ile %15,5, %4,4 ve % 18.9'dur. Erkek öğrencilerde sigara kullanımı kızlarınkinden daha yüksektir (P=0.001). Alkol kullanımı erkek öğrencilerde kızlarınkinden önemli derecede yüksektir (p=0.033). Öğrencilerde, 15 ve altı yaş grubunda intihar girişimi oranı 16 ve üzeri gruptan p=0.004 düzeyinde farklıdır. **Sonuçlar.** Öğrencilerde sigara kullanım sıklığı Türkiye ve diğer ülkelerde yapılan çalışma sonuçları ile benzerlik gösterirken, alkol kullanma sıklığının daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca ergenler arasında intihar düşüncesinin bu konudaki diğer çalışma sonuçlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: Ergenlik, sigara kullanımı, alkol kullanımı, intihar düşüncesi

Abstract

Aim. Use by adolescents of cigarettes and alcohol is a matter of concern world-wide. The aim of this study was to investigate the prevalence of smoking, alcohol use, and suicidal ideation of high-school students. **Methods.** This cross-sectional study was carried out among 7700 students who educated at 9 high schools during 2003-2004 academic years. The sample number was determined using confidence interval of 95%, precision of 0.03, and prevalence of 0.40 values as 905 students. Data were collected using a questionnaire developed by the researchers. Data were presented as percentage. Chi-square test was used for the comparison of smoking, alcohol use, and suicidal ideation data. **Results.** The ratios of smoking, alcohol use, and suicidal ideation were 15.5%, 4.4%, and 18.9%, respectively. The ratio of smoking in male students were significantly higher than that of the female ones (p=0.001). Alcohol use in male students were significantly higher than that of the female ones (p=0.033). **Conclusions.** The prevalence of cigarette use was similar to the results of other studies in Turkey and other countries, but the prevalence of alcohol use was found to be lower. In addition the percentage of high school students who had suicidal ideation about was higher than the results of other studies. Compared with male students and female students, male students had more popular alcohol, and more smoking behaviors. Therefore, more intensive smoking prevention programs should be implemented among male.

Keywords: Adolescence, smoking, alcohol, suicidal ideation

Geliş tarihi/Received: 16 Temmuz 2009; **Kabul tarihi/Accepted:** 14 Kasım 2009

İletişim adresi:

Dr. Nuran Güler, Halk Sağlığı Ana Bilim Dalı, Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, TR-58140 Sivas. Eposta: nuranguler@yahoo.com.tr

Giriş

Önemli gelişimsel dönemlerden birisi olan ergenlik dönemi çocuklukla yetişkinlik arasında bir köprü, kişilik gelişiminde bir dönüm noktası, tüm çocukluk yaşantılarının yeniden gözden geçirilerek kişiye yaşam boyu yön verecek ve bütüncül duygusunun oluşturulduğu önemli bir dönem olarak kabul edilmektedir. Ergenlerdeki olumsuz sağlık davranışlar günümüzde tüm gelişmiş ülkelerde temel bir halk sağlığı sorunu olup ciddi sorunlara neden olmaktadır [1]. Bu dönemdeki ergenler sağlık bakımından çeşitli risklerle karşılaşabilmektedirler ve sağlık açısından riskli davranışları da genellikle bu dönemde edinmektedirler. Alkollü araç kullanımı, kendi kendine meme ve testis muayenesi yapmama, yetersiz egzersiz, şiddet eğilimleri, intihar girişimi, sigara ve alkol kullanma gibi sağlığı olumsuz etkileyen davranışlar gençler arasında yaygın olarak görülmektedir. Bu sorunlar yetişkinlik dönemine yansyarak, yetişkinlikte hastalık ve ölüm oranlarında önemli artışlara neden olmaktadır [2-4].

Ergenlerde riskli sağlık davranışları sıklığı ile ilgili veriler incelendiğinde son yıllarda dünyada ve çeşitli ülkelerde gençler arasında yaygın sorun haline gelen sigara, alkol kullanımı ve intihar girişiminin Türkiye’de de giderek arttığından söz edilmektedir. Türkiye’de ergenler arasında yapılan çeşitli çalışmalarda sigara içme yaygınlığı %4,1 ile % 37.5 arasında değişmektedir [3-9]. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yapılan farklı çalışmalarda ise lise öğrencilerinde sigara içme oranının %7-25 arasında olduğu, alkol içme oranının % 4 ve üzerinde olduğu belirlenmiştir [3, 6, 10-13].

Kırsal bölgede yaşayan ergenler arasında yapılan bir çalışmada ise intihar düşüncesinin % 5 olduğu bulunmuştur [3]. Bu sonuçlardan yola çıkılarak ergenler arasında riskli sağlık davranışlarının yaygın olduğu ve bu nedenle sağlık hizmetleri planlanırken ergenlere öncelik verilmesi gerektiği söylenebilir. Bu araştırma ile lise öğrencilerinin bazı riskli sağlık davranışlarının belirlenmesi hedeflenmekte ve bu yolla da öğrencilere yönelik koruyucu ve geliştirici sağlık planlamalarına yol gösterilebileceği düşünülmektedir.

Gereç ve yöntem

Kesitsel tipte olan bu araştırmanın evrenini 2003-2004 öğretim yılında öğrenim gören Sivas İli merkezinde bulunan tüm liselerdeki (9 Lise) toplam 7700 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem alfa=0.05, d=+0.03 sapma ve p=0.40 değerleri kullanılarak örneklem 905 öğrenci alınmıştır. Örneklem alınacak birey sayısı saptanırken $Nt^2 pq / d^2(N-1) + t^2 pq$

formülü kullanılmıştır. Örneklem seçiminde, her lise bir tabaka olarak alınmış, tabaka ağırlığına göre her liseden örneklem girecek öğrenciler ise sınıf listeleri dikkate alınarak sistematik rastgele sayılar tablosu yardımı ile belirlenmiştir. Veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen soru formu aracılığı ile toplanmıştır. Soru formunda, sigara içme durumunun tasnifi ile ilgili; 1-Yaşamınız boyunca toplam 100 adet (5 paket) sigara içmiş misinizdir? a) Evet b)Hayır 2-Halen sigara içiyor musunuz? a) Evet her gün içerim b) Her gün olmamakla birlikte ara sıra içerim c)Hayır, bıraktım d)Hayır, daha önce de içmedim gibi sorular yer almıştır. Bu sorulardan birincisine hayır diyenler “ Hiç İçmemişler” kategorisinde tasnif edilmiştir. Birinci soruya evet diyenler; ikinci soruya, evet her gün veya her gün olmamakla birlikte ara sıra içerim yanıtlarından birini vermişlerse “Halen içenler” kategorisine alınmıştır. Alkol kullanımı için haftada en az bir standart alkollü içki (bir şişe bira, bir küçük bardak viski veya şarap) kullanan öğrenci alkol kullanıcısı olarak belirlendi. Öğrencinin intihar düşüncesinin olup olmadığı ise, son bir yılda intihar etmeyi düşündünüz mü? Sorusu ile belirlenmiştir. Soru formu öğrencilere sınıf ortamında dağıtılmış ve araştırmacıların gözetimi altında doldurmaları sağlanmıştır. Araştırmanın yürütülmesi için Milli Eğitim İl Müdürlüğü’nden yazılı izin, öğrencilerden ise sözel olarak izin alınmıştır. Veriler SPSS 16.0 paket programında veri tabanı oluşturularak, sayı

ve yüzdeler olarak ve ki-kare testi kullanılarak değerlendirilmiştir.

Bulgular

Tablo 1'de Araştırmaya alınan öğrencilerin sigara, alkol kullanımı ve intiharı düşünme durumlarının dağılımı yer almaktadır. Öğrencilerin %15,5'inin sigara, %4,4'ünün alkol kullandığı ve %18,9'unun son bir yıl içinde intihar düşüncesinin olduğu belirlenmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya alınan öğrencilerin sigara, alkol kullanma ve intiharı düşünme durumlarının dağılımı.

Sigara kullanım durumu	n	(%)
Kullanan	139	15.5
Kullanmayan	757	84.5
Günde içilen sigara sayısı		
1-5	44	34.1
6-10	33	25.6
11-20	40	31.0
21 ve üzeri	12	9.3
Sigara içme süresi		
Bir yıldan az	23	17.4
Bir yıl	15	11.4
İki yıl	40	30.3
Üç yıl ve üzeri	54	40.9
Alkol kullanma durumu		
Kullanan	38	4.4
Kullanmayan	833	95.6
İntiharı Düşünme		
Düşünen	164	18.9
Düşünmeyen	705	81.1

Tablo 2'de öğrencilerin yaş ve cinsiyete göre sigara kullanma durumları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde tüm yaş gruplarında sigara kullanımı erkeklerde daha yüksektir. On beş yaş grubu dışındaki tüm gruplarda bu yükseklik önemli düzeydedir (p=0.001).

Tablo 2. Öğrencilerin yaş ve cinsiyetlerine göre sigara içme durumları.

	Kız		Erkek	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Yaş (yıl)	n (%)	n (%)	n (%)	n (%)
15 yaş ve altı	5 (4,4)	109 (95,6)	8 (7,6)	98 (92,5)
16 yaş	10 (6,4)	146 (93,6)	32 (21,3)	118 (78,7)
17 yaş	10 (7,5)	124 (92,5)	45 (29,8)	106 (70,1)
18 yaş ve üzeri	1 (6,7)	14 (93,3)	26 (38,8 ^a)	41 (61,2)
Toplam	26 (6,2)	393 (93,8)	111 (23,4)	363 (76,6)

Kız $\chi^2=1.014$, d.f:2, p=0.602; Erkek $\chi^2=25.430$, d.f:2, p=0.0001

Tablo 3'te öğrencilerin yaş ve cinsiyetlerine göre alkol kullanma durumları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, öğrencilerin yaşları ilerledikçe alkol kullanma oranlarının da arttığı görülmektedir. Kız öğrencilerin % 1,5'i alkol kullanırken, erkeklerin %6,8'i alkol kullanmaktadır. Yapılan istatistiksel değerlendirmede aradaki fark anlamlı bulunmuştur (p=0.033).

Tablo 3. Öğrencilerin yaş ve cinsiyetlerine göre alkol kullanma durumları.

	Kız		Erkek	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
Yaş	n (%)	n (%)	(n (%))	(n (%))
15 yaş	1 (0,9)	107 (99,1)	2 (1,9)	103 (98,1)
16 yaş	3 (1,9)	152 (98,1)	9 (6,0)	140 (94,0)
17 yaş ve üzeri	2 (1,5)	136 (98,5)	21 (9,9)	192 (90,1)
Toplam	6 (1)	395 (99)	32 (7)	435 (93)

Kız $\chi^2=0.443$, d.f: 2, p=0.033; Erkek $\chi^2=7.198$, d.f: 2, p=0.123

Tablo 4'te öğrencilerin yaş ve cinsiyetlerine göre intiharı düşünme durumları yer almaktadır. Tablo incelendiğinde, öğrencilerin yaşı ilerledikçe intiharı düşünme durumları artmaktadır. Kız öğrencilerin %17,4'ü, erkek öğrencilerin %20,2'si intiharı düşünmektedir. Tabloda öğrencilerde, 15 ve altı yaş grubunda intihar girişimi oranı 16 ve üzeri gruptan p=0.004 düzeyinde farklıdır.

Tablo 4. Öğrencilerin yaş ve cinsiyetlerine göre son bir yılda intiharı düşünme durumları.

	Kız		Erkek	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır
yaş	n (%)	n (%)	(n (%))	(n (%))
15 yaş ve altı	14 (12,8)	95 (87,2)	12 (11,4)	93 (88,6)
16 yaş	31 (20,1)	123 (79,9)	31 (20,9)	117 (79,1)
17 yaş	23 (17,8)	106 (82,2)	32 (22,7)	109 (77,3)
18 yaş ve üzeri	3 (20)	12 (80)	17 (26,2)	48 (73,8)
Toplam	71 (17,4)	336 (82,6)	92 (20)	367 (80)

Kız $\chi^2=9.966$, d.f: 2, p=0.019; Erkek $\chi^2=7.198$, d.f: 2, p=0.671

Tartışma

Araştırma kapsamına alınan öğrencilerin %53,1'i erkek, %37,6'sı birinci, %35,8'i ikinci sınıfta, %9,6'sı yatılı okuduğu, %36,8'i dört ve daha fazla sayıda kardeşe sahiptir. Çalışmamızda, lise öğrencilerinin sigara, alkol kullanımı ve intihar düşüncesine yönelik davranışları incelenmiştir. Öğrencilerin %15,5'i sigara kullanmakta olup, yaş ilerledikçe ve erkeklerde sigara kullanımı daha yüksek bulunmuştur (p=0.001). Bu sonuç, Türkiye'de ergenler üzerinde yapılan çeşitli çalışma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Şöyle ki; lise öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan okulda okuyan öğrencilerin % 8,7'sinin, sosyoekonomik düzeyi düşük olan okulda okuyan öğrencilerin ise % 21'inin [15], kırsal alanda öğrencilerin %12,8'inin, On beş ayrı ilde lise ikinci sınıf öğrencileri arasında yapılan bir çalışmada öğrencilerin % 22'sinin [16]. Kız meslek lisesi öğrencilerin %31,4' ü [17], İzmir'de lise öğrencilerinin %24,3'ünün [9], sigara kullandığı belirlenmiştir. Madde kullanımının erkeklerde daha çok olduğu bildirilmektedir [18]. Bununla uyumlu olarak 10. sınıf öğrencilerinde sigara ve alkol kullanımı erkeklerde fazla bulunmuştur [19]. Alikışıfoğlu ve arkadaşlarının [20] İstanbul'da 4153 9-11. sınıf öğrencisi üzerinde yaptığı araştırmada alkol kullanımı erkeklerde daha yüksek oranda bulunmuştur.

Çalışmamızda öğrencilerin %4,4'ü alkol kullanmakta olup, alkol kullanımı erkeklerde daha yüksek bulunmuştur (p=0.033). Bu sonuç, Türkiye'de ve gelişmiş ülkelerde benzer konuda yapılan çalışmaların sonuçlarından daha düşüktür. On beş ayrı ilde lise ikinci sınıf öğrencileri arasında yapılan bir çalışmada öğrencilerin %9'u haftada en az bir kez alkol kullandığını belirtmiştir [16]. Lise öğrencileri arasında yapılan diğer bir çalışmada ise öğrencilerin %17,9'unun ayda bir kez, %9,9'unun haftada bir kez alkol aldıkları belirlenmiştir [5]. Bizim çalışmamızda adölesanlar arasında alkol kullanma sıklığının daha düşük olması araştırmanın yapıldığı bölgenin ekonomik düzeyinin düşük olmasına bağlanabilir. Konu ile ilgili literatürde alkolün sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerde, sigaranın ise sosyo ekonomik düzeyi düşük olan öğrenciler arasında daha

yaygın olduğu belirtilmektedir [15].

Öğrencilerin %18,9'u son bir yılda intihar düşüncesi olduğunu ifade etmişlerdir. Bilindiği gibi intihar ergenlik dönemindeki ölüm nedenlerinin başında gelmektedir [21]. Çalışmamızda intiharla ilgili elde edilen sonucun, Türkiye'de ve gelişmiş ülkelerde ergenler üzerinde yapılan diğer çalışma sonuçlarından daha yüksek olduğu belirlenmiştir [3, 22, 23]. Ergenler arasındaki intihar düşüncesine ilişkin bulunan sonucun yüksek olmasının nedenleri arasında, bu bölgede köyden kente göçlerin yaygın olmasının, ekonomik yetersizliklerin, aileler arasında boşanmış olanların fazla oranda olmasının etkili olduğu düşünülebilir.

Öğrencilerin %18,9'unun son bir yılda intiharı düşündüğü, %15,5'inin sigara, %4,4'ünün alkol kullandığı belirlenmiştir. Öğrencilerde sigara kullanım sıklığı Türkiye ve diğer ülkelerde yapılan çalışma sonuçları ile benzerlik gösterirken, alkol kullanma sıklığının daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca adölesanlar arasında intihar düşüncesinin bu konudaki diğer çalışma sonuçlarından daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlar doğrultusunda ülkemizde önemli bir risk grubunu oluşturan adölesanlara sağlıklı yaşam biçimi davranışlarının kazandırılması ve riskli sağlık davranışlarından vazgeçmelerine yönelik programların yapılması önerilmiştir.

Kaynaklar

1. Haggerty RJ. Problem behavior in adolescence. *Acta Paediatr Jpn* 1989; 31: 107-14.
2. Moolchan ET, Ernst M, Henningfield JE. A review of tobacco smoking in adolescents: treatment implications. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry* 2000; 39: 682-93.
3. Puskar KR, Tusioie-Mumfor DK, Sereika S. Health concerns and risk behaviors of rural adolescents. *J Community Health Nurs* 1999; 16: 109-19.
4. Tamar D, Ögel K, Çakmak D. Ergenlik döneminde madde kullanımı. *Ege Psikiyatri Sürekli Yayınları* 1997; 2: 501-17.
5. Bozkurt AI, Bostancı M, Catak B. Cigarette use in 6th, 7th, 8th grade students in three primary schools in Denizli. 8. Public Health Congress Abstract Book. 2003; 178.
6. Mutlu N, Özçelik N, Köksal L, Polat G. Kartal meslek eğitim merkezinde çalışan çocukların madde bağımlılığı konusundaki bilgi düzeyleri ve madde kullanım oranlarının araştırılması. 8. Halk Sağlığı Günleri Bildiri Özetleri Kitabı. Sivas, 2003; 170.
7. Başbakanlık Aile araştırma Kurumu Başkanlığı. Türk ailesinde adölesanların sorunları. Ankara: TAKAV Matbaacılık 1997: 284-94.
8. Ercan O, Alikashifoğlu M, Erginöz E, Kaymak AD, Birol H İ, Aktuğlu Ç. İstanbul lise gençlerinde riskli davranışların sıklığı ve cinsiyete göre dağılımı (Cerrahpaşa Gençlik Sağlığı Araştırması 2000). *Türk Pediatri Arşivi* 2001; 36: 199-211.
9. Aras Ş, Günay, Özcan S, Orçin E. İzmir ilinde lise öğrencilerinin riskli davranışları. *Anatolian Journal of Psychiatry* 2007; 8: 186-96.
10. Andersen A, Due P, Holstein BE, Iversen L. Tracking drinking behaviour from age 15-19 years. *Addiction* 2003; 98: 1505-11.
11. Felton GM, Pate RR, Parsons MA, Ward DS, Saunders RP, Trost S, Dowda M. Health risk behaviors of rural sixth graders. *Res Nurs Health* 1998; 21: 475-85.
12. Challier B, Chau N, Prédine R, Choquet M, Legras B. Associations of family environment and individual factors with tobacco, alcohol, and illicit drug use in adolescents. *Eur J Epidemiol* 2000; 16: 33-42.
13. Çamur D, Özcebe H, Akdağ D. Bir lisenin birinci sınıf öğrencilerinde sigara, alkol ve bağımlılık yapıcı madde kullanım sıklığı. 8. Halk Sağlığı Günleri Bildiri Özetleri Kitabı, Sivas 2003: 176.
14. Eaton DK, Kann L, Kinchen S, Ross J, Hawkins J, Harris WA, Lowry R, McManus T, Chyen D, Shanklin S, Lim C, Grunbaum JA, Wechsler H. Youth risk behavior surveillance-United States, 2005. *J Sch Health* 2006; 76: 353-72.
15. Karatay G, Kubilay G. Determination of substance use and influential factors in two high schools at different socioeconomic levels. *Hemsirelikte Araştırma Geliştirme Derneği*

- Dergisi 2004; 1: 57-70.
16. Ögel K, Tamer D, Evren C, Çakmak D. Lise Gençleri Arasında Sigara, Alkol ve Madde Kullanım Yaygınlığı. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2001; 12: 47-52.
 17. Taşçı E, Atan ŞÜ, Durmaz N, Erkuş H, Sevil Ü. Kız meslek lisesi öğrencilerinin madde kullanma durumları, Bağımlılık Dergisi 2005; 6: 122-8
 18. He K, Kramer E, Houser RF, Chomitz VR, Hacker KA. Defining and understanding healthy lifestyles choices for adolescents. *J Adolesc Health* 2004; 35: 26-33.
 19. Şaşmaz T, Buğdaycı R, Toros F, Kurt AÖ, Tezcan H, Öner S. Ergenlerde alkol içme prevalansı ve olası risk faktörleri: Okul tabanlı, kesitsel bir çalışma. *TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni* 2006; 5: 94-104.
 20. Alikasifoglu M, Erginoz E, Ercan O, Uysal O, Kaymak DA, Ilter O. Alcohol drinking behaviors among Turkish high school students. *The Turkish Journal of Pediatrics* 2004; 46: 44-53.
 21. Mohler B, Earls F. Trends in adolescent suicide: Misclassification bias? *Am J Public Health* 2001; 91: 150-3.
 22. Turkish State Family Research Administration. Adolescents' problems in Turkish families. Publications of State Family Research Administration. Ankara 1997.
 23. Kara B, Hatun Ş, Aydoğan M, Babaoğlu K, Gökalp AS. Kocaeli ilindeki lise öğrencilerinde sağlık açısından riskli davranışların değerlendirilmesi. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi* 2003; 46: 30-7.